

Politiskt deltagande i förändring

En studie av det politiska deltagandets former och orsaker i
Älvkarleby kommun

Abstract

The means to political participation at the local level in Sweden are changing and this change is analyzed through a case study. The first aim is to explore the forms of public political participation in Swedish municipal Älvkarleby, namely public question time in local government, citizen motions and open meetings. A part of this is also to analyze the every day contact between citizens and representatives. The second aim concerns the reasons why politicians decide to support these means to participation.

The empirical material consists mainly of semi structured interviews with local politicians, civil servants, participating citizens and local press. Official documents such as public minutes are also used in the process of creating an image of local participation.

Local political participation is found to be limited but yet having the potential to strengthen democracy, provided that public decision-makers are open to a dialogue with the participants.

Using Kjell Arne Røvik's theories of organisational change, the changes in local democracy can be explained as being partly rational, partly symbolic and partly identity shaping political decisions.

Nyckelord: politiskt deltagande, allmänhetens frågestund, medborgarförslag, öppna nämndsammanträden, Älvkarleby kommun

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning.....	1
1.2	Älvkarleby kommun.....	2
1.3	Disposition	2
2	Politiskt deltagande	4
2.1	Olika former av deltagande	4
2.2	Normativt om deltagande	5
2.3	Erfarenheter av politiskt deltagande.....	7
2.4	Populära demokratiseringsåtgärder	8
3	Metod och material	11
3.1	Offentliga handlingar och samtalsintervjuer	11
3.2	Avgränsningar	12
4	Analys	13
4.1	Kommunens kanaler för påverkan	13
4.1.1	Allmänhetens frågestund.....	13
4.1.2	Medborgarförslag	15
4.1.3	Öppna nämndsmöten.....	18
4.1.4	Vardagskontakt.....	20
4.1.5	Deltagandet och processvärdena	21
4.2	Val av påverkanskanaler	23
4.2.1	Kommunens vision(slöshet).....	24
4.2.2	Rationella symbolhandlingar.....	25
5	Slutsatser	28
6	Referenser	30
6.1	Intervjuer	30
6.2	Kommunala dokument	30
6.3	Litteratur.....	31

1 Inledning

Den svenska demokratin förändras. Medborgarnas politiska deltagande kan i stora drag sägas gå från att vara förpliktigande och krävande för den deltagande, såsom partiengagemang, till mer ad hoc-artat, som att skriva under en namninsamling. Kollektivt påverkansarbete ersätts med individuella påverkansformer som dessutom syftar till att uppnå individuella snarare än kollektiva mål (Goul Andersen 2006: 45f). Ett tecken på denna utveckling är att antalet medlemmar i de politiska partierna sjunker. Samtidigt återfinns idag lokala demokratiseringsåtgärder där medborgarna kan göra sin röst hörd utan de politiska partiernas hjälp i en majoritet av de svenska kommunerna. Flera lagändringar har öppnat möjligheter till ett ökat medborgerligt inflytande utanför den representativa demokratin där de vanligaste formerna är olika typer av rådsorgan för specifika grupper kommuninvånare samt att förändra kommunfullmäktiges arbete och göra detta tillgängligt för medborgarna (Montin 2004: 4; Gilljam & Jodal 2006: 205ff).

Det tycks således finnas en politisk vilja att inkludera människor i politiken i rollen som medborgare snarare än partibundna politiker. En vanlig tanke tycks vara att medborgarna som aktiveras som just medborgare, till skillnad från representanter från ett politiskt parti, och genom engagemanget växa som politiska varelser och ta steget in i den representativa demokratin: ”dagens brukare är morgondagens förtroendevalda” (Jarl 2004: 57). Det handlar främst om att vitalisera den rådande organiseringen av demokratin med deltagardemokratiska inslag, inte att förändra systemet i stort (Jarl 2003: 125; Gilljam & Hermansson 2003: 19f). Att demokratiseringsåtgärderna verkligen leder till stärkt folkstyre kan emellertid ifrågasättas. I själva verket är det svårt att i den empiriska forskningen finna bevis för att så är fallet (se exempelvis Jarl 2004; Adman 2006; Gilljam & Jodal 2006). Vidare verkar kommunernas val av åtgärder präglas av strategilöshet och det är svårt att spåra en rak linje mellan upplevt problem och åtgärd (Gilljam, Jodal & Cliffordson 2003).

De lokala demokratiprojektens spridning över landet är således förenade med en rad frågor rörande orsaker och konsekvenser. Det är därför av stor vikt att ytterligare studera demokratin nya former.

1.1 Syfte och frågeställning

Genom att i en fallstudie analysera medborgarnas möjlighet till deltagande i en mindre svensk kommuns verksamhet och beslut hoppas jag kunna dra mitt strå till den vetenskapliga stacken och bidra med en fördjupad förståelse av lokala demokratiseringsåtgärder. Förhoppningen är att studien bidrar med mer allmänna

kunskaper om lokalt politiskt deltagande och bakgrunden till politiska beslut (jfr Esaiasson et al 2003: 31). Avsikten med föreliggande uppsats är att besvara följande frågor:

Hur ser möjligheterna till politiskt deltagande ut i kommunen?

Varför har de folkvalda valt att förnya demokratins form och vad är orsaken till att just påverkanskanalerna medborgarförslag, allmänhetens frågestund och öppna nämndsmöten blev kommunens demokratiseringar?

Viktigt att påpeka är att syftet inte är utföra en regelrätt utvärdering av demokratiseringarna i kommunen. Inte heller ämnar jag undersöka vad som ligger bakom att vissa kommuninvånare nyttjar sina möjligheter till deltagande medan andra väljer att inte göra det, istället är medborgarnas praktiska möjlighet till deltagande i fokus (jfr Hall et al 2005: 50).¹

1.2 Älvkarleby kommun

Uppsatsen skrivs på uppdrag av Älvkarleby kommun som önskar en översyn av det politiska deltagandet på orten.² Kommunen är en pendlingskommun³ i norra Uppland med drygt 9000 invånare av vilka en majoritet bor i huvudorten Skutskär. Valdeltagandet ligger nära riksgenomsnittet, liksom medelinkomst. Arbetslösheten är något högre än på nationell nivå.⁴ Socialdemokraterna är det dominerade partiet som ofta haft egen majoritet i fullmäktige. Under innevarande mandatperiod får socialdemokraterna stöd av vänsterpartiet. Det lokala partiet Kommunens väl har 4 av 31 mandat i kommunfullmäktige.

1.3 Disposition

I nästa kapitel presenteras det teoretiska ramverket, utifrån både normativ teoribildning och tidigare forskning på politiskt deltagande. Därpå följer en genomgång av det tillvägagångssätt och material som används i studien, där fokus ligger på intervjuer som metod. Analysen sker i två steg: först relateras de aktuella

¹ För studier av det politiska deltagandets orsaker se exempelvis Esaiasson och Westholm (red) 2006.

² Kontakten mellan uppsatsförfattaren och kommunen förmedlades via hemsidan exjobb-poolen (<http://exjobb.sunet.se/>)

³ Kommun där mer än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbetet i någon annan kommun

⁴ 2006 var andelen arbetslösa 4,6 procent i kommunen jämfört med 3,4 procent på riksplanet (Kommundatabasen, Statsvetenskapliga institutionen, Lund, 2007).

påverkanskanalerna till teorier om deltagande samt analyseras utifrån fyra demokratiska processvärden. Därefter söks förklaringen till varför det satsas på demokratiutveckling och varför vissa påverkanskanaler har öppnats. Avslutningsvis sammanfattas undersökningens viktigaste resultat.

2 Politiskt deltagande

Att medborgarnas deltagande i den politiska processen är en nödvändig del av demokratin råder det knappast några tvivel om (Esaiasson & Westholm 2006: 8). Hur deltagandet ska se ut är dock långt ifrån självklart. I detta kapitel definieras inledningsvis begreppet politiskt deltagande och olika former av detta. Därpå följer en exposé över den normativa teoribildningen på området. Avslutningsvis presenteras resultaten från empiriska studier av deltagande i den politiska processen. De tankegångar som presenteras i kapitlet bildar ramen för den fortsatta analysen av det politiska deltagandets form och orsaker i Älvkarleby kommun.

2.1 Olika former av deltagande

I denna uppsats definieras politiskt deltagande, i enlighet med statsvetarna Peter Esaiasson och Anders Westholm, som ”handlingar utförda i avsikt att påverka kollektiva utfall”, vilket fångar in ett brett spann av medvetet handlande men utesluter aktörer som enbart agerar för att påverka sin egen situation (2006: 15). Därför omfattar föreliggande uppsats inte deltagande utifrån en specifik roll, såsom skolbarnsföräldrar, patienter eller pensionär.

Tom Nilsson (2005) delar upp deltagandeformerna i tre kategorier: integrerade, inympade och fristående. Den förstnämnda kategorin omfattar traditionella former för politiskt deltagande vilka har kommit att bli centrala inslag i den representativa demokratin. De inympade formerna syftar främst till att skapa nya kontaktytor för politiker och övriga medborgare och fungerar som komplement till den representativa demokratin men utmanar inte det politiska systemet. De fristående deltagarformerna saknar koppling till de politiska institutionerna (Nilsson 2005: 86f).

Tabell 1: *Olika typer av deltagande*

Deltagartyp	Deltagarform
Integrerade	Val, folkomröstningar, partier
Inympade	Brukarstyrelser, medborgarstyrelser motionsrätt till fullmäktige, rådslag, kundvalsmodeller
Fristående	Föreningsarbete, nya sociala rörelser, politisk konsumtion, byalag

(Nilsson 2005: 87)

Denna uppsats behandlar främst de nya deltagarformerna, det vill säga de som inympats i det politiska systemet. Dessa kan i sin tur ha en hög eller låg konfliktgrad. En hög konfliktgrad innebär dels att deltagarna måste lösa eventuella interna konflikter, dels att deltagarna blir ansvariga för tagna beslut. Inympade deltagarformer med hög konfliktivå är exempelvis brukarstyrelser där deltagarna både tvingas att hantera meningsskiljaktigheter inom gruppen och ta ansvar för styrelsens agerande. En form av deltagande med låg konfliktivå är motionsrätt till fullmäktige. Den enskilde kan lämna ett förslag till beslut utan att samråda med andra och kan inte heller hållas ansvarig för vad som på sikt händer med förslaget. Ansvaret vilar på de folkvalda, vilket gör att deltagandet i detta fall handlar om påverkan och inte deltagande som beslutsfattare (Nilsson 2005: 88; Esaiasson & Westholm 2006: 11).

2.2 Normativt om deltagande

Deltagandets omfattning är en central skiljelinje i demokratidebatten. Många teoretiker använder sig av en uppdelning i ett elitbetonande respektive ett deltagarorienterat demokratiideal, även om det i praktiken är svårt att finna renodlade system (Montin 1998: 11; Esaiasson & Westholm 2006: 10).

I det förstnämnda idealet fungerar politikerna som medlare mellan skilda åsikter och avlastar medborgarna från det omfattande arbetet att bevaka sina politiska intressen. Anhängare av elitdemokratier accepterar att medborgarna inte engagerar sig i politiken på andra sätt än genom rösthandlingen - vissa ser det som positivt. Medborgarnas maktredskap gentemot politikerna är i detta system mandatgivande och ansvarsutkrävande (Premfors 2000: 26; Gilljam & Hermansson 2003: 16f). Här sker deltagandet alltså i form av att rösta i val eller genom att vara aktiv i ett politiskt parti. Det elitistiska demokratiidealet är således starkt kopplat till den representativa demokratin (Esaiasson & Westholm 2006: 10).

Det deltagarorienterade idealet betonar istället vikten av överenskommelser och utgår från kollektivet snarare än individen. Politiken handlar här om att finna allmänna normer som leder till det gemensamma bästa och upprätthålla förtroendet för dessa normer. Medborgerligt politiskt deltagande präglas av reflektion och individen antas se bortom sina egna materiella intressen. Preferenser antas både födas och växa i det offentliga samtalet. Medborgarna och institutionerna måste ses som interagerande, politiskt deltagande är värdefullt i sig och deltagarna utvecklas under processen. Ett avgörande argument för deltagardemokrati är alltså att medborgarna i takt med deltagandet blir allt bättre rustade att fatta politiska beslut som leder till det gemensamma bästa (Bogason 2000: 77ff; Montin 1998: 11f; Jarl 2003: 17f; Esaiasson & Westholm 2006: 9; Pateman 1970: 42). Statsvetaren Benjamin Barber menar att valdeltagande ska förstås som en statisk handling genom vilken en preferens uttrycks medan deltagande är en dynamisk handling som förändrar deltagarnas sätt att uppfatta världen (Barber 1984: 136):

Politics becomes its own university, citizenship its own training ground, and participation its own tutor. Freedom is what comes out of this process, not what goes into it (Barber 1984: 152).

Att förespråka ett ökat folkligt deltagande i politiken innebär inte att den representativa idén helt förkastas. Även forskare som starkt håller fast vid den representativa demokratis överlägsenhet kan erkänna deltagandets och deltagandets medborgarutvecklande rolls betydelse för att agera som motvikt mot en politisk elit (Amnå 2003: 110f).

Demokratiforskaren Rune Premfors förespråkar det han kallar den starka demokratin. I en stat präglad av stark demokrati är det direkta deltagandet en ledstjärna att sträva emot och demokratis representativa inslag ses som något nödvändigt ont. Centralstatens uppgifter bör enligt synsättet vara begränsade. Premfors understryker dock att en kraftig decentralisering av den politiska makten måste kompletteras med social och ekonomisk jämlikhet och lyhörda institutioner för att medborgarna ska kunna utvecklas till goda makthavare (Premfors 2000: 33, 185).

Den inflytelserika teoretikern Carole Pateman menar att deltagandet fungerar som en social träning genom vilken medborgarna utvecklar sin politiska och sociala kapacitet och förbereds för den nationella arenans politik. Även om medborgarna främst intresserar sig för den vardagsnära politiken kommer de att som deltagare att vara bättre på att utvärdera den nationella politiken men också att fatta beslut rörande densamma (Pateman 1970: 42, 110). Allmänt antas att deltagande inledningsvis bör äga rum på lokal nivå, såsom i grannskapet, barnens skola eller arbetet, för att sedan expandera till andra institutioner (Barber 1984: 269; Warren 1992: 8; Young 2000: 228).

2.3 Erfarenheter av politiskt deltagande

De deltagardemokratiska inslagen i den svenska politiska processen saknar ofta reellt inflytande. Den makt som deltagandet potentiellt kan ge medborgarna är styrd av politiker och tjänstemän. Främst handlar de inympade deltagarformerna om informationsutbyte (Nilsson 2005: 102, 116). Flera studier finner en besvikelse hos deltagarna på grund av det begränsade inflytandet. Andra undersökningar visar dock att de deltagande i brukarråd anser sig ha större påverkansmöjligheter än övriga medborgare, och att tjänstemännen efterhand blir alltmer villiga att släppa ifrån sig makt (Nilsson 2005: 102f; Montin 1998: 51).

Maria Jarls avhandling om föräldrastyrelser i skolan visar att de styrelser som präglas av dialog och samverkan bidrar till att de medverkande genomgår en läroprocess i förhållande till demokratin och det offentliga. Några känner ett större förtroende till sin förmåga att som medborgare påverka politiken. Denna utveckling uteblir dock i sämre fungerande styrelser (Jarl 2004: 185ff). För att förstå hur möjligheterna till deltagande upplevs är det således viktigt att inte enbart se till de formella ramarna för detta.

Jarl kan inte heller finna några effekter av brukarstyrelserna i andra, icke-deltagande, föräldrars politiska kunskap, intresse och engagemang (Jarl 2004: 185ff, 220). Detta resultat stämmer överens med andra studier som ofta visar att det politiska intresset och kunskaperna om politiska processer ökar men att det politiska engagemanget på systemnivå knappast påverkas (Jarl 2004: 54f; Adman 2006: 178; Gilljam & Jodal 2006; Berry et al 1993: 284). Tvärtom tycks deltagandet på lokal nivå ibland få motsatt effekt. Danska forskare har i det närdemokratiska systemets kölvatten identifierat en ny politisk identitet: *hverdagsmageren*, vardagens skapare, som inte är intresserad av principiella politiska frågor eller ideologiska spörsmål. Istället är vardagsmakaren verksam på det lokala och konkreta planet, i skolans brukarstyrelse eller på arbetsplatsen, men uppfattar inte aktiviteterna som politiska, och allra minst partipolitiska. De praktiska problemen utgör drivkraften för engagemanget, möjligen i form av en platsideologi där bygdens bästa står i centrum. (Sørensen 1999: 55f; Bogason 2000: 83f; Montin 1998: 89). Här går alltså utvecklingen tvärtemot vad som förutspåts av deltagarteoretiker.

Politisk jämlikhet är ett avgörande värde i demokratin som bygger på alla medborgares lika värde. Det har varnats för att den politiska jämlikheten rubbas vid mer deltagardemokratiska former, då vissa personer får mer inflytande över politiken än de som inte deltar. De mindre krävande deltagarformerna som val erbjuder större möjlighet till jämlikhet än andra påverkansformer (Amnå 2003: 116; Nilsson 2005: 21; Ribbhagen & Pettersson 2003: 137f). Det är i sammanhanget viktigt att påpeka att även dagens representativa demokrati präglas av ojämlikhet, både vad gäller valdeltagande och politiskt närvaro (Bäck et al 2006; Oskarsson 2006; Petersson et al 1998: 94f; Phillips 2000). En amerikansk undersökning av grannskapsföreningar visar att medelklassen visserligen spelar en betydligt mer aktiv roll i föreningarna än låginkomsttagarna och etniska minoriteter vilka är underrepresenterade, men att deltagandet inte är mer präglat

av klassmässig eller etnisk snedvridning än det representativa systemet (Berry et al 1993; Premfors 2000: 188). Vidare tycks åsiktsöverensstämmelsen mellan väljare och valda öka när det politiska deltagandet blir mer omfattande (Wohlgemuth 2003: 170ff). Statsvetaren Daniel Wohlgemuths undersökning av åsiktsrepresentativitet visar samma sak men att föreningsliv och vardagspåverkan, alltså privat kontakt med en person som är lokalpolitiker, tycks ha högre effekt på åsiktsrepresentativiteten än politisk deltagande mellan valen (Wohlgemuth 2006: 156).

2.4 Populära demokratiseringar

En stor del av forskningen om nya deltagarformer rör konsekvenserna av deltagandet snarare än att förklara *varför* dessa förändringar kommer till stånd. Många tycks utgå från att det är en naturlig konsekvens av upplevda demokratiproblem. Att förutsättningarna för demokratin förändras kan visserligen förklara intresset för demokratiprojekt, men inte varför ett kommunfullmäktige väljer just en viss demokratisering, varför detta sker vid en viss tidpunkt eller varför det finns skillnader mellan olika kommuners satsningar. Detta måste förstås från fall till fall. Åtminstone tre saker verkar dock vara nödvändiga för att kommunen ska satsa på att utveckla den lokala demokratin:

[U]pplevelser av att det finns problem som behöver åtgärdas, ekonomiska resurser som kan användas för att bekosta dessa åtgärder samt motiverade politiker och tjänstemän som tar sig an att genomföra de olika åtgärderna (Gilljam & Jodal 2006: 209).

En statistisk studie av de nya deltagarformernas orsak visar dock att kommunerna inte tycks agera utifrån någon klar demokratiprincip vid val av åtgärder, snarare är det slumpen som avgör vilka kommuner som väljer vilka demokratiinsatser. Författarna liknar olika kommunala demokratiseringar vid ett smörgåsbord där beslutsfattarna kan plocka de åtgärder de vill ha utan större eftertanke (Gilljam, Jodal & Cliffordson 2003).

Denna förklaringsmodell understryker att demokratiprojekten inte alltid är resultaten av en genomtänkt strategi från kommunpolitikernas sida och kan tydligt kopplas till det organisationsforskaren Kjell Arne Røvik benämner symbolperspektivet.

Symbolperspektivet - präglad av nyinstitutionell teori - visar att organisationsförändring inte enbart kan förstås som en konsekvens av rationellt tänkande och står i motsättning till det så kallade verktygsperspektivet, vilket sätter tilltro till just rationellt beteende. Symbolperspektivet belyser det faktum att organisationerna verkar i en kontext där socialt konstruerade och föränderliga normer anger vad en bra organisation är. Normerna uppfattas av organisationen som givna villkor och blir därmed den ram organisationen verkar inom. Lyckas organisationen uppfylla normerna uppfattas den som legitim (Røvik 2000: 31ff).

Verktøyperspektivet utgår från att aktörer först identifierar ett faktiskt problem inom organisationen, såsom brister i det lokala politiska deltagandet, för att sedan söka efter lämpliga lösningar och därefter välja den som passar bäst för att lösa det aktuella bekymret (Røvik 2000: 141).

I symbolperspektivet understryks att ordningen kan vara den omvända: en aktör finner en attraktiv lösning som väl passar med normen för hur organisationen bör vara uppbyggt och upplever därpå ett lokalt problem (Røvik 2000: 38). Organisationsförändringar vilka presenteras som attraktiva lösningar kan alltså göra organisationen uppmärksam på ett problem som inte tidigare uppfattats. Det går att tala om "solutions looking for issues to which they might be the answer" (Cohen et al 1972: 2). Ett exempel på detta kan vara införandet av medborgarförslag. Innan lagändringen den 1 juli 2002 tillämpade några enstaka kommuner olika former av medborgarförslag. Mellan tiden för lagändringen och slutet av 2003 infördes medborgarförslag av 98 kommuner. Efter årsskiftet tillkom ytterligare runt 20 kommuner (Montin 2004: 5, 9). Det är inte särskilt troligt att över hundra kommuner lidit av att inte höra medborgarnas röst i politiken utan att ha gjort något åt det innan 2002 då kommunpolitiker plötsligt och samtidigt fann den perfekta lösningen.

En viktig del i denna förståelse är således att politiska problem och deras lösningar kan vara endast löst sammankopplade. Det finns inte något "enkelt linjärt samband mellan de objektiva omständigheterna i samhället och utseendet på de politiska beslut som fattas" (Santesson-Wilson 2003: 88).

En viss organisationsidé, såsom ökat medborgarinflytande i kommuner, kan få stor spridning om den auktoriseras, det vill säga förknippas med någon slags auktoritet i form av en framgångsrik organisation eller ledare, på samma sätt som olika aktörer har olika stor förmåga att vinna gehör för sitt synsätt då ett tillstånd beskrivs som ett politiskt problem (Røvik 2000: 35f; Santesson-Wilson 2003: 89). I detta fall skulle en auktoriserande aktör kunna vara staten. En lösnings popularitet kan också härledas till huruvida den uppfattas som modern, bättre än äldre lösningar samt kopplade till värden som är viktiga i det moderna samhället, såsom effektivitet och demokrati (Røvik 2000: 35, 108).

Det ska i sammanhanget påpekas att symbolanvändning kan vara rationellt grundad hos aktörerna som är medvetna om vilka signaler de vill sända ut. Vidare är det inte lätt att finna organisationsförändringar som är uteslutande rationella eller uteslutande symboliska. Verktøys- och symbolperspektivet bör inte ses som motpoler; en lösning kan vara ett effektivt verktyg samtidigt som det besitter ett symbolvärde för organisationen (Røvik 2000: 40; March & Olsen 1984: 744).

Røvik lyfter även fram identitet som en tredje förklaring till varför organisationer bestämmer sig för en viss lösning på ett mer eller mindre reellt problem. En organisation blir särskilt motiverad att genomgå en förändring då organisationens identitet utmanas. Att jämföra sig med framgångsrika organisationer kan exempelvis leda till förändringsvilja eftersom organisationen, exempelvis en kommun, vill identifiera sig med de lyckosamma. Lika stark är viljan till differentiering, markering av olikhet, gentemot de organisationer som inte, enligt normen, är att betrakta som goda (Røvik 2000: 131, 139).

Samtliga tre teorier kan bevisas empiriskt (Rörvik 2000: 142). För att kunna besvara en fråga om varför olika demokratiseringsningar vann popularitet i en viss kommun vid en viss tidpunkt måste dock det enskilda fallet studeras utifrån sin specifika kontext i tid och rum och utifrån specifika aktörer. För tydlighetens skull vill jag här understryka att förändring inte enbart grundas i förändrade strukturer eller normer. Ingen förändring kan ske utan aktörer (jfr Johnson 2001: 99, Sztompka 1993: 200).

3 Metod och material

Att svaret varierar med frågan är uppenbart. Statsvetaren Lennart Lundquist menar att det inte finns ”några givna fakta som är oberoende av den vetenskapliga metodologin” (Lundquist 1993: 132). Samma frågeställning kan alltså komma att besvaras på en rad skilda sätt beroende på hur problemet angrips, vilket material som används och forskarens förståelse. Det finns inte heller några metodologiska självklarheter, vilket gör subjektiva val avseende en studies tillvägagångssätt till en nödvändighet (Lundquist 1993: 97f). Vidare saknas ofta möjligheten att exakt upprepa ett experiment inom samhällsvetenskapen, särskilt vad gäller kvalitativa metoder. För att forskningsresultat trots detta ska kunna värderas krävs explicita och motiverade metodologiska val (Widerberg 2002: 18; Bergström & Boréus 2000: 37). Nedan eftersträvas därför en öppenhet kring beslut rörande metod och den fortsatta forskningsprocessen.

3.1 Offentliga handlingar och samtalsintervjuer

I offentliga handlingar kan beslutsprocessen kring demokratins utveckling i Älvkarleby följas. Förutom motioner och fullmäktigeprotokoll finns förteckningar över frågor ställda under allmänhetens frågestund, medborgarförslag och kommunens visions- och måldokument. Genom detta material går det att skapa en bild av det politiska deltagandet i kommunen på *utsagoplanet*, alltså den version av händelseförlopp och motiv aktörerna vill sprida. Ambitionen är dock att inhämta en djupare förståelse av aktörernas motiv och verklighetsuppfattning varför dokumenten måste kompletteras med annat material (Lundquist 1993: 109ff).

Dokumentet används därför också för att undersöka de reella möjligheterna till politiskt deltagande som finns i kommunen. Deltagandets omfattning liksom utfall är här relevant och kan sättas i relation till det som framkommer i det övriga materialet.

För att finna en större förståelse av beslutens orsaker och konsekvenser är samtalsintervjuer med lokalpolitiker den bästa metoden. Intervjuerna kompletterar de offentliga handlingarna och oväntade svar får möjlighet att komma fram och fångar upp respondenternas bild av verkligheten. Idéer, tankar och minnen formuleras med deras egna ord (Esaiasson 2003: 279; Reinharz 1992: 18f). Politiker och tjänstemän vet dock att ge rationella svar om verksamheten som inte med nödvändighet stämmer överens med praktiken (Lundquist 1993: 112f). För att kritiskt kunna granska deras utsagor samt för att få en mer heltäckande uppfattning om den lokala demokratin intervjuas även medborgare som deltagit i

den politiska beslutsprocessen och en lokaljournalist.⁵ Under en kvalitativ intervju finns även möjlighet att ställa följdfrågor och ifrågasätta den intervjuades resonemang (Esaiasson 2003: 279). Mitt intryck av politiker och tjänstemän är dock att de svarade ärligt och självkritiskt på frågorna utan att alltför mycket söka presentera en fördelaktig bild av sig själva och sitt agerande.

De intervjuade politikerna identifierades via motioner och fullmäktigeprotokoll som rör förslag till att öka medborgarnas möjlighet till deltagande. Sex politiker intervjuades, liksom två centralt placerade tjänstemän och en lokaljournalist. Vidare kontaktades fyra medborgare som på något sätt deltagit i den politiska processen och tre av dessa ville bli intervjuade. Dessa kontakter förmedlades av kommunens administrative chef. Totalt genomfördes elva intervjuer av semistrukturerad karaktär, vilka i de flesta fall varade i en knapp timme.⁶ Intervjuguiden fungerade mest som ett stöd då samtalet stannade av och under intervjuperiodens gång kompletterades denna med nya frågor baserade på den information som kommit fram under de första intervjuerna. Samtalen gav en relativt samstämmig bild av medborgarnas möjlighet till inflytande, vilket betyder att materialet troligen är tillräckligt omfattande. Intervjuerna spelades in i samtliga fall förutom en intervju som genomfördes via telefon. I de fall så begärts har respondenterna givits möjlighet att bekräfta citaten.

3.2 Avgränsningar

Älvkarleby kommun har, efter politiska beslut, infört allmänhetens frågestund vid kommunfullmäktigemöten, medborgarförslag samt öppna möten i vissa kommunala nämnder. Tidigare utlokaliserades även fullmäktiges sammanträden till andra orter än huvudorten, vilket avslutades på grund av dålig uppslutning hos allmänheten och att alla lokaler inte uppfyllde krav på tillgänglighet. Vidare finns det ett pensionärsråd och ett handikappråd och några av ortens skolor har föräldrastyrelser. Därutöver har förvaltningen på olika sätt uppmuntrat kommuninvånarna att lämna synpunkter och tycka till om kommunens verksamheter.

Uppsatsen ägnas huvudsakligen åt politiska institutioner som tillåter människor att delta som medborgare och inte som representant för en förening eller en viss roll, till exempel som förälder. De försök till ökad delaktighet som ägnas särskild uppmärksamhet är allmänhetens frågestund, medborgarförslag samt öppna nämndsmöten då dessa är resultat av politiska förslag och beslut.

⁵ En förteckning över intervjupersonerna återfinns i referensförteckningen.

⁶ Vid ett intervjutillfälle följde en tidigare icke kontaktad politiker med och intervjun genomfördes med de två samtidigt.

4 Analys

I kapitlet presenteras och analyseras de nya demokratiska institutionerna för att belysa hur det politiska deltagandet i kommunen ser ut, såväl i teorin som i praktiken. Detta kopplas till normativ teori och tidigare forskning på området. Ett antal demokratiska processvärden lyfts fram som särskilt viktiga analysredskap, nämligen effektivt medborgerligt deltagande, ansvar, öppenhet och dialog.⁷ Ett effektivt medborgerligt deltagande är möjligheten till jämlikt deltagande i politiska diskussioner och att ha förmågan att lyfta fram frågor på dagordningen. Ansvar handlar både om medborgarnas ansvar för det politiska styret - och därmed krävs institutioner för ett effektivt deltagande - och ansvarsutkrävande. Processvärdet öppenhet rör insyn i de politiska processerna. Dialogen handlar om möjlighet till offentlig diskussion av politiken. Dessa värden är beroende av varandra för att vara effektiva och utgör grunden för ett gott politiskt deltagande (Hall et al 2005: 29ff). Det är i sammanhanget viktigt att understryka att detta är ett normativt ställningstagande som tar avstånd från ett demokratiideal där medborgarna endast deltar som mandatutdelare och ansvarsutkrävare vid allmänna val.

I analysens andra del studeras kommunens demokratiarbete i stort och orsakerna till varför demokratins former förnyats härleds.

4.1 Kommunens kanaler för påverkan

Nedan presenteras och analyseras kommunens demokratiseringsåtgärder. Därefter diskuteras ytterligare en påverkansmöjlighet som i intervjuerna omnämnts som särskilt viktig, nämligen den informella direktkontakten mellan medborgare och folkvalda. I det avslutande avsnittet relateras dessa kanaler till de demokratiska processvärdena.

4.1.1 Allmänhetens frågestund

Allmänhetens frågestund, där allmänheten har möjlighet att ställa frågor vid kommunfullmäktiges sammanträden, infördes 1992. Mer än två tredjedelar av Sveriges kommuner har haft någon form av offentlig frågestund men många har

⁷ Ramarna för denna analys lånas av forskarna Patrik Hall, Kristian Sjövik och Ylva Stubbergaards undersökning av demokratin i Öresundsregionen (Hall et al 2005).

slutat, ofta till följd av att intresset hos invånarna inte har varit så stort. Möjligheten finns kvar i drygt hälften av kommunerna (Montin 1998: 28; Nilsson 2005: 113).

Frågorna ska inlämnas skriftligen några dagar i förväg för att sedan läsas upp inför församlingen då mötet ajourneras efter inledande formalia. Därefter besvaras frågan av kommunstyrelsens ordförande eller ordförande för den nämnd som berörs (Fullmäktigeprotokoll 1992-04-08). Svaret protokollförs inte. En av frågeställarna menar att politikerna inte alltid besvarar frågan och beklagar att det inte finns möjlighet till följdfrågor.

Det är enligt reglerna endast majoritetspartierna som har rätt att svara på frågan, vilket oppositionen motionerat om att ändra. Vid ett tillfälle protesterade även oppositionens partiers ledamöter mot detta förfarande genom att lämna salen under frågestund för att på så sätt markera att de inte hade rätt att yttra sig. Oppositionen har också lämnat in en motion om ändrade regler som fick avslag i fullmäktige. Motionärerna skriver att reglerna ”medför många frågor från allmänheten om varför inte oppositionen talar om vad de står för” (Motion 2000-11-29). Oppositionspolitikerna är även i intervjuerna djupt kritiska mot detta förfarande:

Den frågan kanske är något vi känner för, som vi skulle vilja driva men vi får inte ens tala om vad vi står/tycker/anser. Det är odemokratiskt. Det är väldigt majoritetstänkande. Då har man det mer som en chimär, det ser fint ut på dagordningen. Det visar på ett öppet sinne och demokrati och så är det inte så (Politiker).

Frågestunden är i denna form endast ”ett forum där det stora partiet får tala om vad de tycker direkt till medborgarna”. Någon tror också att det skulle locka fler frågeställare om oppositionen fick svara på frågorna.

Under perioden 15 september 2000 och 31 december 2006 ställdes sammanlagt 23 frågor, vilket i genomsnitt innebär ungefär en fråga vartannat möte. Uppfattningen hos såväl politiker som lokalreporter är att möjligheten nyttjas väldigt sällan, vilket kan bero på att frågorna har blivit färre under den senaste tiden. Frågorna handlar bland annat om skolnedläggningar, slutförvar av kärnavfall, infrastruktur, utemiljö och möjligheter till lokaler för olika föreningar. Det är tydligt att det är geografiskt och vardagsmässigt näraliggande ämnen som tas upp och engagerar medborgarna.

Något som kan verka avskräckande för medborgarna är att frågan ska lämnas in skriftligt i förväg och att frågeställaren själv måste läsa upp sin fråga från talarstolen. Dessutom händer det, enligt en av frågeställarna, att politikerna ibland pratar med varandra medan frågan blir uppläst. En frågeställare menar att det skulle vara bättre om man kunde ställa frågor direkt till politikerna och undrar om politikerna är rädda för att besvara frågor utan förberedelser. En annan tror att ”det är nog många som vill ställa frågor men det är ju en procedur [...] Och så måste man läsa upp frågan och det tror jag hämmar många.” De tre frågeställare som intervjuats har samtliga ställt frågan, helt eller delvis, för andras räkning, såsom ett barn och dess kamrater eller en förening. ”De hade ingen som kunde prata för dem, de kunde inte prata för sig själva ansåg dem”, säger en av

frågeställarna. Detta stödjer tanken om att alla medborgare inte känner sig bekväma med att nyttja möjligheten till att ställa en fråga till politikerna från en talarstol.

Intressant att notera är vidare att dessa tre frågeställare alla hade en omfattande organisationserfarenhet, från bland annat pensionärsförening, fackförbund och hyresgästförening. En har också varit partipolitiskt aktiv under en period. Det går inte att dra slutsatser från tre intervjuer men att de samtliga har vana av politiska organisationer antyder att det är en ganska hög tröskel att kliva över innan en medborgare tar sig för att ställa en fråga.

Effekterna av frågorna är begränsade:

Sen är det så att de som sitter där, ledamöterna, får varken säga bu eller bä. Så sa han att det är beslutat [...] Det var bara att klubba igenom (Frågeställare).

Jag vet inte någon gång man gått upp och sagt att ”det här var en bra fråga, det här ska vi ta upp och diskutera, det här ska vi verkligen ta till oss”. Det har jag aldrig hört (Frågeställare).

En tjänsteman menar att det åtminstone är ett sätt att uppmärksamma problem och en politiker menar att det är ett bättre alternativ än ”att sitta hemma vid köksbordet”. Det är dessutom sällan besluten verkligen fattas i fullmäktige - det är ofta klart i förväg vilka förslag som kommer att gå igenom - vilket gör allmänhetens frågestund till en i realiteten svag påverkanskanal (jfr Wide & Gustafsson 2001: 64).

4.1.2 Medborgarförslag

Den 1 juli 2002 ändras kommunallagen så att kommuner kunde införa möjligheten för invånarna att väcka ärenden i fullmäktige, så kallade medborgarförslag (Montin 2004: 4). I Älvkarleby presenteras idén om medborgarförslag i en motion i januari 2003:

En väg som har provats i flera olika kommuner är Medborgarförslag. [...] Folkpartiet Liberalerna anser det viktigt för Älvkarleby kommun att ge kommuninvånare alla chanser att få delta i arbetet att förbättra kommunen, även de invånare som inte är intresserade av att engagera sig i ett politiskt parti (Motion 2003-01-13).

Huvudargumenten är alltså att öppna upp möjlighet till inflytande mellan valen för de personer som väljer att inte engagera sig partipolitiskt. Politikern som motionerade säger att:

Det är ett sätt att få folk att ta del, inte bara öppna möjligheten utan också att pusha på, ”kom igen nu, vi kräver något av er, gå inte bara här och gnäll”.

Fullmäktige beslutar i september samma år, i enlighet med kommunstyrelsens förslag, att bifalla motionen (Fullmäktigeprotokoll 2003-09-10). Förslaget föranledde ingen större debatt. En politiker menar att det var av betydelse att förslaget även hade fått förankring i socialdemokraterna. Det har emellertid

funnits en viss oro hos politiker och tjänstemän för att kommunen skulle belastas med stora mängder förslag:

Det var nog ingen som var emot det. Nu var det väl infört på rätt många ställen, i fler kommuner i Sverige, innan vi tog till oss det, så det var ingen som var emot det. Men man var väl lite, vid sidan om, fundersam om vi skulle bli överrösta av massor av förslag om småsaker (politiker).

Både politiker och medborgare tycker att medborgarförslag är en bra idé. Medborgarna får en chans att lämna förslag som politikerna inte har sett behov av eller tjänstemännen inte tänkt på. Det blir ett ”flöde av nya idéer” och ”ökad förståelse”. Här finns en tanke om att besluten blir bättre om fler deltar, vilket tydligt kan kopplas till ett deltagardemokratiskt ideal som ser diskussionen som en viktig del i beslutsprocessen. Politikerna visar, åtminstone i retoriken, en öppenhet gentemot medborgarnas förslag.

Fram till maj 2007 har arton förslag inkommit, skrivna av sammanlagt sjutton personer, av vilka sju var män.⁸ Antalet inkomna förslag har ökat varje år, vilket kan tolkas som att kunskapen om denna påverkanskanal blivit större. Förslagen rör i de flesta fall konkreta ting, såsom utemiljö och krav på en ungdomsgård.⁹ Liksom i andra kommuner är det behov eller krav kopplade till en viss grupp eller geografiskt område snarare än övergripande, ideologiska eller principiella frågor som återfinns i de flesta förslag (Montin 2004: 11). ”Det är ju inga jättestora frågor [...] men man fångar upp det som är viktigt för folk”, menar en politiker. De deltagande verkar måna mer om det näraliggande än de stora ideologiska spörsmålen, vilket kännetecknar den politiska identiteten vardagsmakare.

Förslagen resulterar sällan i handling. En majoritet av förslagen förklaras av fullmäktige vara besvarade med inkomna yttranden från kommunstyrelse eller en nämnd. Yttrandet författas av en tjänsteman och godkänns därefter av politikerna i nämnden.

Tabell 2: *Vad som har hänt med medborgarförslagen*

Svar	Antal
Bifall	3
Avslag	0
Anses besvarad	11
Ej färdigbehandlade	4
Totalt	18

Detta mönster stämmer överens med en nationell uppföljning av medborgarförslag där en majoritet av ärendena varken besvarats med bifall eller

⁸ Inga tydliga könsmönster står att finna hos personer som har inkommit med medborgarförslag i Sveriges kommuner (Montin 2004: 14).

⁹ För en förteckning över inkomna medborgarförslag, se bilaga 1.

avslag (Montin 2004: 22). En majoritet av de förslag som anses besvarade med nämndens yttrande är dock i realiteten att betrakta som avslag. I de flesta fall svarar lämplig tjänsteman att idén förvisso är god men att resurserna för ett genomförande saknas. Ett alternativ till detta är svaret att kommunen redan arrangerar den verksamhet som efterfrågas, exempelvis bemöts samtliga frågor om ungdomsgård eller café för unga med yttranden om att sådant redan finns. Många gånger är det dock svårt att avgöra vad svaret egentligen innebär. Formuleringarna är ofta svävande:

Förslagsvis föres medborgarförslaget in som en del i denna planering (Fullmäktigeprotokoll 2006-06-21).

Men det finns en eventuell möjlighet att utföra delar av dessa åtgärder (Fullmäktigeprotokoll 2004-09-15).

Dessa vaga svar torde leda till osäkerhet hos den som väckt ärendet. En tjänsteman menar att politikerna inte vill använda det hårda ordet avslag.

De tre förslag som vunnit bifall rör en klocka placerad på brandstationens torn, spolning av isbana och rensning av träd och sly. Förslaget angående rensning bifalls av församlingen men i detta fall var åtgärden redan beslutat om av tekniska avdelningen.¹⁰ Politikerna bifaller alltså något som redan är bestämt. Dessutom är ärendet av sådan karaktär att det, innan förslaget förde upp det på fullmäktiges bord, delegerats till förvaltningen. Skulle fullmäktige ålägga en nämnd vissa kostsamma uppdrag dras en del av delegationen i praktiken in (Montin 2004: 23f). Att spola isbanan då vädret tillåter är ett exempel på detta. Beslutet går emot tekniska avdelningens yttrande: ”för närvarande kan inte Tekniska avdelningen lova att vi kan spola upp några fler isbanor [...]” (Fullmäktigeprotokoll 2007-02-21).

En politiker menar att förvaltningen borde bli mer kreativ i sina svar. Hos politikerna finns en oro att medborgarna ska tappa viljan att delta när svaren så ofta blir negativa:

Det är ju klockan och så är det inte så mycket mer som har gått igenom, Och det tycker jag är tråkigt för det kan också få konsekvensen att folk ledsnar, ”det är ingen idé, det händer ju ingenting”.

Kommer det upp ett förslag från en intressegrupp får man inte slå dem i huvudet och säga att det inte går att genomföra utan då får man lyssna och säga så här ser kommunens ekonomi ut nu och då får vi diskutera det i samband med nästa års budget. En öppen attityd istället för att säga att ”det går inte”. Annars har man ju kört dem i botten och gör man det tillräckligt många gånger har man ju ingen som kommer med förslag.

Det är lite spel för galleriet. Det kommer ju successivt medborgarförslag men man skickar det vidare och så kommer det ett svar att tyvärr så går det inte för det kostar pengar eller så är det något annat som inte fungerar, men man har i alla fall fått lämna in det.

¹⁰ Tekniska avdelningen är en del av kommunstyrelsens förvaltning.

En tjänsteman menar att det ”i verkligheten är det ett väldigt, väldigt blygsamt och anspråkslöst sätt att försöka påverka politiken”. För att få gehör för en fråga är det bästa sättet istället att bruka den representativa demokratin genom att försöka få en ledande politiker i ett arbetande organ, såsom en nämnd eller kommunstyrelsen att driva frågan som sin egen. En politiker är av samma mening:

Men jag tror det är bättre att den som har en idé söker sig till det parti man tycker man tillhör och att man då tar upp det där som en motion, det blir mer kraft bakom.

Den representativa demokratin står sig alltså fortfarande stark. Den politiker som föreslagit införandet av medborgarförslag tror att det är ”genom de politiska partierna man kan påverka”. Hon menar att ”just de här frågorna handlar inte så mycket om att förändra utan mer om att öppna upp, det är inte något systemskifte jag är ute efter”.

4.1.3 Öppna nämndsmöten

Öppna nämndsmöten innebär att allmänheten ges tillträde till nämndsmöten som åhörare. Det handlar alltså om att stilla lyssna och torde definieras som informationsspridning snarare än politisk deltagande. I praktiken finns dock vissa möjligheter att genom öppna nämndssammanträden påverka det politiska utfallet.

En folkpartist lämnar 1997 in en motion om ”att utreda möjligheterna för öppna nämnd- och styrelsemötena för kommunens invånare” med följande motivering:

I Kommunaktuellt¹¹ kan man läsa att en del kommuner har öppnat sina nämnd- och styrelsemöten för allmänheten för att på så sätt ge en ökad insyn i den demokratiska beslutsprocessen. Jag anser detta som ett viktigt steg för att öka det politiska engagemanget i vår kommun enligt de tankar som finns i Mål&Budget-dokumentet. [...] (Motion 1997-04-16)

Därefter följer ännu en folkpartistisk motion från 1999 om att nämnderna ska ges tillstånd att besluta om sammanträden ska hållas öppna för allmänheten:

Information från kommunen till medborgarna är en viktig del av den demokratin. Välinformerade medborgare är en förutsättning för ett levande och välfungerande samhälle. [...] Att få en igång en dialog på ett så tidigt skede som möjligt är önskvärt för alla inblandare. Det blir därigenom också möjligt att undvika spekulationer och ryktesspridning. [...] Ett sätt att öka insynen och förbättra dialogen är att göra större delen av nämnders sammanträden offentliga. Kommunallagen ändrades 1994 för att göra detta möjligt. [...] (Motion 1999-06-13)

Dialogen mellan väljare och folkvalda och tidig informationsspridning står här i centrum. Kommunfullmäktige beslutar om att tillåta öppna nämndsammanträden

¹¹ Kommunaktuellt var Kommunförbundets tidning som idag heter Dagens Samhälle.

från 2002. I maj 2007 har tre nämnder öppna sammanträden: kultur- och fritidsnämnden, bygg- och miljönämnden och socialnämnden. Kommunstyrelsen hade tidigare öppna möten men de är efter en omröstning påkallad av majoritetspartiet socialdemokraterna inte längre tillgängliga för allmänheten. Frågan lyftes igen 2004 men förslaget om att åter öppna mötena röstades ner av vänstermajoriteten. Viljan till öppenhet har gränser. I en reservation skriver en styrelseledamot:

Alltfler politiska företrädare förstår hur viktigt det är för demokratin och för att motverka politikerförakt, att politiken äger rum där vem som helst kan ta del av den. [I Älvkarleby] väljer majoriteten att fortsätta stänga kommuninvånarna ute under förespeglning att diskussionerna skulle hämmas av att allmänheten och massmedia lyssnar av den politiska debatten. Folkpartiet Liberalerna delar inte på något vis den uppfattningen utan anser att det som inte är lämpligt för våra uppdragsgivares öron antagligen inte är lämpligt att sägas. Vi kan bara beklaga att de styrande partierna i Älvkarleby [...] inte vill ha någon inblandning i det politiska arbetet genom att invånarna själva kan höra diskussionen före ett beslut (Fullmäktigeprotokoll 2004-12-14).

Formellt sett saknas möjlighet för åhörare att yttra sig under de öppna nämndsmötena. En tjänsteman pekar dock på möjlighet att tala med ledamöter efteråt och menar att om man har tur kan man få nämnden att ajournera sig men ”då får man ha lite tumme med ordförande”. Då finns en chans att delge sin åsikt eller bidra med sakupplysning, vilket har hänt. En politiker funderar i liknande banor och tror att beslutet kan bli bättre om medborgarna kan tala med en ledamot innan sammanträdet. På så vis kan ledamoten föra fram en viktig synpunkt. En annan politiker menar dock att det är fel att åhörare släpps in i diskussionen under mötet.

Få personer har emellertid utnyttjat möjligheten att besöka mötet, vilket kanske delvis beror på att sammanträdena ligger under dagtid. För att verkligen få en dialog krävs en kontakt med ledamöter före eller efter mötet. Vid några tillfällen har mötet tillåtit allmänheten att yttra sig, men detta kräver insikt i hur denna typ av sammanträden fungerar. Deltagandet blir då knappast jämlikt.

En tanke med öppna nämndssammanträden kan, enligt en politiker, vara att medborgarna utifrån informationen på mötet kan agera tidigare, innan beslutet är taget. Detta är särskilt viktigt då lokalreportern menar att kommun överlag är ”lite dålig på att få ut information om olika förslag till beslut i ett tidigt skede”.

Någon tror också att rollen som åhörare kan förändras till något mer, i enlighet med deltagarteoretikernas förhoppning om att det vardagsnära deltagandet kan väcka ett intresse för den stora politiken:

Det kan ju bli så att de blir intresserade och vill engagera sig själv [...] går till det parti den känner den tillhör, kanske till och med kan komma med i någon nämnd och då har man verkligen möjlighet att säga vad man tycker och tänker (Politiker).

Tanken är inspirerad av deltagarteori som menar att medborgarna utvecklas genom deltagande i den politiska processen och får en allt större politisk aptit. De empiriska studierna på området visar att så kan ske på individnivå. I Jarls studie av brukarstyrelser i skolor står det klart att en utveckling och läroprocess i

förhållande till det offentliga sker när deltagandet upplevs som meningsfullt och då relationen med kommunen präglats av dialog och samverkan (Jarl 2004: 185, 195). Denna utveckling skulle kunna ske om sammanträdet öppnas och om politikerna är redo för dialog. Huruvida så är fallet är en fråga som materialet tyvärr inte ger möjlighet att besvara. De andra påverkanskanalernas möjligheter till samtal har dock i praktiken varit mycket begränsad, vilket kan föranleda en gissning om att situationen är liknande vad gäller öppna nämndsammanträden. I så fall är det föga troligt att medborgarna utvecklas till alltmer politiska varelser.

Föreställningen om att deltagande kan leda till partiengagemang är vidare ännu ett exempel på att politikerna föredrar den representativa demokratin och ser demokratiseringsåtgärder som ett medel att öka medlemsantalet i partierna. Viljan att koppla deltagarna till den partibundna politiken är dock positiv. I bästa fall leder det till att deltagarna får större intresse och förståelse för lokalpolitiken i stort, och leder till en vitalisering av demokratin. Ett mer oroväckande scenario är det där deltagarna förblir vardagsmakare och endast ser till sina behov (Wide & Gustafsson 2001: 62). Maria Jarl ser en risk i att visa medborgare blir skolade i demokratin, och använder kunskaperna för att med hög röst föra fram sina egna intressen (Jarl 2004: 230f).

4.1.4 Vardagskontakt

Under intervjuerna refererar både politiker och tjänstemän till närheten mellan politiker och medborgare, vilket lyfts fram som en viktig påverkanskanal i kommunen. Till detta räknas skriftlig och muntlig kontakt med politiker, antingen till följd av en aktiv handling från medborgarens sida eller på grund av ett slumpartat möte. Att spontant träffa en politiker och uttrycka en politisk åsikt har ofta fallit utanför definitionen av politisk påverkan men att gripa tillfället för att yttra sin mening till en politiker kan rimligen ses som ett försök att påverka ett politiskt utfall (jfr Wohlgemuth 2006: 47). Det är svårt att avgöra om denna påverkan syftar till kollektiva utfall eller att förbättra den egna situationen men eftersom många av de intervjuade spontant nämner möjligheten kan det anses motiverat att även ta upp denna påverkanskanal i analysen av deltagandet.

De intervjuade återkommer ofta till att kommunen är liten, både till yta och invånarantal, vilket anses främja närheten mellan folkvalda och politiker. Politikertätheten lyfts fram under samtalen, liksom det faktum att kommunhuset i Älvkarleby inte är låst, vilket medför att medborgarna lätt kan komma in och tala med kommunalrådet eller tjänstemännen.¹² Sammantaget kan detta främja möjligheterna till vardagliga, informella kontakter. Många fäster stor vikt vid

¹² Antal politiker per tusen invånare är 12,3 i Älvkarleby kommun jämfört med riksgenomsnittet på 8,4 politiker per tusen invånare (Kommundatabasen, Statsvetenskapliga institutionen, Lund, 2007).

detta påverkanssätt och menar dessutom att det kanske är det vanligaste sättet att påverka i kommunen. Detta ses generellt som något positivt.

Det är en liten kommun så det är ju nära till. Det är ju inte speciellt svårt om man vill gå in i kommunhuset och träffa folk, det är ju inte fort Knox att komma in här som det är i större kommuner. Vi har ju väldigt öppet (Politiker).

Det är bara att gå in på kommunhuset, ofta sitter kommunalrådet där (Lokalreporter).

Vi är ett av de få kommunalhus i Sverige idag som inte har låst, här kan du bara knalla in. ... Det är en väldig kvalité i en liten kommun att man kan gå direkt in till kommunalrådet. [...] Jag tror att den lokala demokratin i Älvkarleby kommun med 9110 invånare är mycket bättre än i Stockholm stad. [...] Vi är väldigt påpassade här så här blir det mycket tydligare för kommuninvånarna vad som sker (Politiker).

Jag tror mycket på det vardagliga. Att man kanske inte ska konstla till det så mycket med speciallösningar. [...] Få någon slags känsla hos kommuninvånarna att det är helt ok och väldigt enkelt att gå till kommunkontoret och ställa frågor eller tycka till. [...] Man ska inte behöva gå till något speciellt medborgarkontor eller speciell tjänsteman för att uttrycka sin åsikt (Tjänsteman).

En politiker uttrycker dock viss oro för att mycket av informationen i en sådan liten och politiskt enfärgad kommun stannar hos kommunalrådet som personligen får ta emot många av kontakterna från kommuninvånarna:

Man stannar honom, ringer honom och mailar honom. [...] Det tycker jag är trist för att då kommer det inte vidare, det är bara info som han får och som han sitter på. Och folk tror att har man pratat med kommunalrådet så har man aktualiserat frågan (Politiker).

Medborgarna lyfter i sina intervjuer inte upp denna möjlighet till direkt påverkan. Kanske är det så att politikernas närhet till väljarna kanske främst upplevs av de folkvalda själva, kanske upplevs den som en så naturlig del i demokratin att den inte behöver nämnas. Klart är att aktörerna i den politiska processen upplever medborgarna som närvarande i vardagen genom direkta kontakter.

4.1.5 Deltagandet och processvärdena

De politiska påverkanskanalerna presenteras i motioner som främjande för processvärdena effektivt medborgerligt deltagande, öppenhet och dialog. Intrycket är att politikerna hyser ett genuint stöd för åtgärderna, om än inte alltid i den aktuella formen. Och i teorin finns nästan inget som talar emot att åtgärderna verkligen skulle förstärka de demokratiska processvärdena, utom möjligen det jämlika deltagandet. Viktigt att lyfta fram är dock att inga formella hinder för deltagande föreligger och ingen grupp utesluts enligt reglerna, vilket öppnar för att deltagandet kan vara mer jämlikt än valhandlingen som trots allt begränsas till kommunens myndiga invånare.

Att dra en slutsats av tre intervjuer vore felaktigt. Men det är ändå talande att de tre personer som intervjuats till denna uppsats har stor föreningsvana bakom

sig, och dessutom förde andra personers talan. Detta visar tydligt att samtliga medborgare i kommunen inte väljer eller vågar delta. Det inverkar negativt på den politiska jämlikheten om det är så att endast en viss typ av människor tar chansen till deltagandet och risken för detta måste bedömas som stor. Det är avskräckande att behöva tala i en talarstol och att formulera ett medborgarförslag kräver stort självförtroende och initiativkraft. Detta, liksom förmågan att få igång en dialog på ett nämndsmöte, kräver dessutom insikt i systemet (Nilsson 2005: 114).

Det finns, enligt en studie av det politiska deltagandets effekter, emellertid inga tendenser till att medborgarnas försök att påverka svenska lokalpolitiker mellan valen skulle försämra den åsiktsmässiga överensställningen mellan folkvalda och väljarna. Intressant nog tycks den av de påverkanskanaler som här studerats som ökar åsiktsöverensställningen mellan politiker och övriga medborgare mest vara vardagliga möten mellan väljare och valda (Wohlgemuth 2006: 163, 156).¹³ Detta antyder att den politiska jämlikheten inte är ett stort problem i detta sammanhang, och att den vardagliga påverkan är en mycket viktig del i demokratin.

Tom Nilsson menar att den politiska jämlikheten också måste kopplas till att omfatta *hur* deltagandet är utformat och ej enbart *vem* som deltar. Ett ökat deltagande leder till mer omfattande öppenhet och insyn, vilket kan leda till mer jämlika beslutsprocesser. Utan öppenhet och insyn är det omöjligt för en stor del av medborgarna att bedöma politiken och dessutom försvåras ansvarsutkrävandet (Nilsson 2005: 23, 173).

I praktiken möter medborgarnas politiska deltagande vissa problem i relation till processvärdena. Samtliga kanaler präglas av en låg konfliktgrad. Då påverkansförsöken är projekt som är möjliga för en individ att driva själv utan samverkan med andra gynnas ingen politisk dialog medborgare emellan. I de former och med de praktiker som påverkan idag kan ske på uteblir även den politiska dialogen med politikerna. Allmänhetens frågestund skulle i teorin kunna gynna samtliga demokratiska processvärden men dialogen och öppenheten lämnar i praktiken en del att önska eftersom medborgarna inte kan ta del av samtliga partiernas åsikter i frågan och på grund av att politikerna inte tycks ta till sig frågeställarnas åsikter. Att en frågeställare säger att svaren inte alltid besvarar frågan och att hon aldrig hört ett svar som lovar att ta frågan i vidare beaktande är en allvarlig brist, som snarare verkar emot dialog då det inte är osannolikt att medborgarna tröttnar på att frågorna inte ger effekt. Kanske sker den utvecklingen redan nu då frågorna tycks ställas mer sällan. Att frågorna avtar skulle också kunna bero på att de har omformulerats till medborgarförslag. De intervjuade deltagarna tycks inte avskräckta, utan menar samtliga att de kommer att försöka påverka politiken igen om det så krävs.

Svarens vaga formuleringar och det faktum att få förslag vinner bifall innebär att inte heller medborgarförslag kan ses som ett effektivt deltagande. Möjligheterna till dialog finns då svaren ofta utlovar att föra in förslaget i planeringen. Det är dock oklart om detta verkligen sker och det är svårt att se hur

¹³ Wohlgemuth menar att det statistiska resultatet "möjligen" kan tolkas så (2006: 156).

det som medborgare på ett enkelt sätt skulle gå att få insyn i den fortsatta processen. Utan tydliga beslut där det framgår huruvida majoriteten i fullmäktige stödjer ett förslag eller inte försvåras även ansvarsutkrävandet avsevärt.

Vardagspåverkan kan tänkas befrämja samtliga processvärden, och ses som en viktig påverkanskanal i kommunen. Hur det ser ut i verkligheten är svårt att avgöra. Många politiker ser det som en viktig del i sitt arbete att ha kontakt med väljarna och flera uttrycker en önskan om att kunna ägna mer tid till att möta medborgarna. Ett potentiellt problem är att denna typ av påverkan är svår att utvärdera då endast en liten del av påverkansförsöken diarieförs och blir möjliga för utomstående att ta del av. Samtal på golfbanan eller i mataffären är mer komplicerade att utvärdera konsekvenserna av.

Öppna nämndsmöten betyder större öppenhet gentemot medborgarna vilket leder till att möjligheten till ansvarsutkrävande ökar. Att faktiskt lyssna till en diskussion ger större insyn än att enbart läsa protokoll. Dessutom innebär öppna möten att informationen når ut tidigt till medborgarna, antingen genom eget deltagande eller via mediebevakning av sammanträdet.

I intervjuerna framkommer det att de förändrade politiska institutionerna inte förändrat beslutsprocessen nämnvärt. Flera politiker understryker att den verkliga makten fortfarande ligger hos de politiska partierna och det är där en reell påverkan kan ske. Kommunens institutionaliserade påverkanskanaler bör alltså endast se som ett komplement till den representativa demokratin. Satsningarna kan dock tolkas som en uppmaning till medborgarna att faktiskt ta del i den politiska processen och kan därmed anses stärka processvärdet ansvar.

Sammanfattningsvis kan påverkanskanalerna delvis gynna processvärdet ansvar, både i bemärkelsen medborgarnas ansvar och ansvarsutkrävande, även om oklara svar och det faktum att få förslag vunnit bifall kan antas motverka ansvarsvärdet. Öppenheten främjas, särskilt av öppna nämndsmöten. Det finns potential att ytterligare utveckla processvärdena dialog och ett effektivt deltagande, vilket troligtvis är nödvändigt om avsikten faktiskt är att skapa än bättre möjligheter till medborgerligt deltagande.

4.2 Val av påverkanskanaler

Ovan finns exempel på att kommunen genomfört flera satsningar på demokratin, ofta med ambitionen att förstärka några för demokratin avgörande processvärden. I denna del av analysen studeras varför det överhuvudtaget satsas på demokrati och varför just dessa tre kanaler öppnades. För att förstå förändringarna används både verktygs- och symbolperspektivet samt förståelsen att organisationer strävar efter att identifiera sig med eller särskilja sig från andra organisationer.

4.2.1 Kommunens vision(slöshet)

Den samlade bilden utifrån intervjuerna är att kommunens demokratiarbete präglas av punktinsatser, påkallade av enstaka motioner. Politiker och tjänstemän har inte satt sig ned och funderat över demokratins utveckling och förslagen som införts kommer samtliga från statligt håll:

Vi har ju aldrig haft en riktig diskussion eller tagit upp det ordentligt, bara lagt på bordet: ”vad ska vi göra för att öka delaktigheten bland våra kommuninvånare”. [...] Det kommer upp mer när man diskuterar andra ämnen så tar man upp en liten del ”ja, så har vi det här med delaktighet, det kanske vi ska utveckla”. Man skriver in det i kommunens mål inför nästa år. Det hade vi förra året i ett måldokument, [...] men det rann ut i sanden. Det har aldrig varit någon som drivit frågan i sin helhet, det här med delaktighet. Det har varit mer att riksdagen tagit beslut att man har möjlighet att börja med medborgarförslag och så kommer någon politiker på att ”det kanske vi ska testa”, lägger fram en motion och så tar man beslut om att testa det. [...] Hade riksdagen föreslagit något annat eller hade någon annan kommun genomfört något annat hade det lika gärna kunna blivit det. Men sen kanske det här är det enklaste också, det som kräver minst från kommunen, vi har ju väldigt lite resurser till både information och tjänstemän (Tjänsteman).

När lagstiftaren lämnade möjligheten tog man den. [...] Om man inte skulle göra det skulle man ju riskera att vara lite gammalmodig och bli utsatt för kritik i media. [...] När det kommer en sån förändring i lagen tror jag att man försöker haka på för att vara up-to-date när det gäller utveckling av demokratifrågor. Det är inte någon djup och seriös och strategisk debatt som föregår ett sådant beslut (Tjänsteman).

Den här kommunen är väl mycket av det här ”följa john”, de har väl inte vågat att direkt göra saker först av alla (Politiker)

De här idéerna har fötts för att man i kommunallagen skrivit in det och då snappas det upp av politiker och då tar man fram de förslagen och föreslår ”kan inte vi göra det”. Det kommer mera på riksplanet det där och sen införs det i kommuner (Politiker).

Även i motionerna refereras till lagändringar och andra kommuners demokratiseringsåtgärder, dessa är tydliga inspirationskällor. Älvkarleby kommun har dock egna nertecknade visioner för demokratin. I visionsdokumentet för Älvkarleby 2010 står under rubriken ”Demokrati och delaktighet” att kommunen då ”[u]tvecklar de demokratiska formerna och underlättar medborgarnas politiska delaktighet”, ”[p]räglas av en öppen dialog mellan politiker och allmänhet” och ”[b]eaktar och värdesätter människors åsikter”. I konkretiseringen av denna vision är kommunstyrelsens mål för 2007 är att ”få fler kommunmedborgare att engagera sig i kommunala angelägenheter” och aktiviteten för att uppnå målsättningen att ”[i]nformera kommunmedborgarna om befintliga möjligheter att påverka besluten och ”[u]tveckla nya påverkansmöjligheter” (Mål- och budgetdokument 2007).

Enligt intervjuerna har emellertid ingenting skett för att uppnå dessa mål:

Det finns inte ett sådant arbete. Ärligt talat tror inte jag att intresset är så stort, vare sig från politiker eller tjänstemän, jag tror det där är en formulering som är något som ska stå i ett visionsdokument. [...] Bara det faktum att arbetet inte pågår talar sitt egna språk (politiker).

Det måste ju bero på att det inte finns det engagemanget för just det målet (tjänsteman). Kommer det hända något i år? (intervjuare). Om jag får tippa så tror jag inte det (tjänstemän).

Visionen är således långt borta.

Hemsidan är en viktig del i informationsspridning om den politiska processen och medborgarnas möjlighet till deltagande, men ingen vet hur många besökare den har. Inte heller har kommunens demokratiprojekt utvärderats, den enda ansats i utvärderande riktning är uppsatsförslaget som ligger till grund för denna uppsats som funnits i ett par år efter förfrågan från Högskolan Gävle. Att just detta förslag formulerades ”var nog mer en slump, [...] vi kanske hade haft någon målkonferens där man tagit upp delaktighet så det var på tapeten” säger en tjänsteman. Det var dock inget krav från politiskt håll.

Kommunens demokratiarbete består till synes av en kombination av fina visioner och mycket lite arbete för att förverkliga dessa.

4.2.2 Rationella symbolhandlingar

Införandet av deltagarinriktade politiska institutioner måste tolkas som strategilöst. Kommunen reagerar på lagändringar och sådant som införts i andra kommuner. Detta är dock inte något som bara händer, det ligger aktörer bakom att motioner skrivs och vinner gensvar.

Intressant att notera är att förslagen om demokratiutveckling i Älvkarleby uteslutande lagts fram av folkpartister.¹⁴ Motionärerna talar i termer av öppenhet för omvärlden när de talar om orsaker till förslagen snarare än att dessa springer ur en politisk ideologi. Min uppfattning är att förslagen ska förstås som en konsekvens av aktiva och lyhörda politiker som tar till sig nya idéer vad gäller politiskt deltagande. Förslagen går alltså inte att koppla till en viss politiskt övertygelse. Detta understryks av att i landets kommuner och landsting har bland annat centerpartister, moderater, miljöpartister och vänsterpartister motionerat om att införa medborgarförslag och öppna nämndsmöten (Montin 2004: 6f; Värmlands Folkblad 1998-01-14; Fullmäktigeprotokoll Danderyds kommun 2006-05-15).

Det går att förstå organisationsförändringar i termer av problem och lösningar. Ett exempel på problem kan vara ett minskat politiskt deltagande och en lösning är i detta fall införandet av medborgarförslag. Att förändra organisationen i enlighet med en lösning kan förstås som en rationell handling där problem först identifieras och lösningar därefter söks. Då omvärlden förändras kan det också vara rationellt att införa lösningar som verkar vara mer effektiva problemlösare än de som redan finns (Røvik 2000: 118; 141). Att någon finner bättre lösningar än de nuvarande för att tackla de utmaningar som de nya deltagandemönstren medför torde vara en av orsakerna till att Älvkarleby kommun genomför vissa

¹⁴ En av dessa två motionerande folkpartister har efter att ha lämnat den aktuella motionen bytt parti.

förändringar. Men detta räcker inte som förklaring. Då det som skulle vara problemet faktiskt inte uppmärksammas i någon större utsträckning är det svårt att finna argument för att lösningarna enbart skulle vara resultat av aktivt sökande efter lösningar från kommunens sida: lösningarna kan antas vara åtminstone en del i att problemen identifieras.

Anläggs ett symbolperspektiv på kommunens val kan även mindre rationella förklaringar till förändringarna spåras, något som också är mycket tydligt i flera av citaten ovan i vilket det understryks att besluten inte föregicks av någon strategisk diskussion. Att påverkanskanalerna inte har uttalade mål för verksamheten och att dessa inte har utvärderats talar också för att besluten inte enbart fattades på rationella grunder.

Många nämner att det är riksdagen som beslutat om de nya påverkanskanalerna. Flera lagändringar har öppnat upp för nya arbetsformer i politiken och den offentliga demokratiretoriken lyfter från 1990-talets senare hälft fram deltagande som ett komplement till det representativa systemet. Detta skapar nya normer för kommunerna: en god kommun satsar på demokrati. I detta sammanhang torde riksdagen också ses som en auktoritet vars förslag till lösning i det närmaste tolkas som de rätta och effektiva (jfr Røvik 2000: 70). En annan faktor för vilka förändringar som äger rum är organisationens identitetsskapande (Røvik 2000: 131). Kommunen strävar efter att vara modern och vill identifiera sig med andra moderna organisationer och lösningar. Ett exempel på detta är det som en motionsskrivare säger om ett förslag: ”det var ett modernt sätt då”. Kommunen har inte skapat några egna lösningar, utan tagit till sig det som redan prövats av andra, vilket tyder en vilja att efterlikna framgångsrika organisationer.

Förändringarna kan även förstås som rationella i bemärkelsen att det är rationellt för en kommun att visa intresse för demokrati, något som en tjänsteman också påpekar. Att vara en omodern kommun som underlåter att skapa nya kanaler för medborgarnas deltagande när detta görs i de flesta andra kommuner är inte önskvärt och kommunen riskeras att kritiseras.

Det som riksdagen föreslår eller det som sker i andra kommuner blir verklighet även i Älvkarleby kommun men - märk väl - inte allt. Ett förslag som fullmäktige avlog var att sända sammanträdena direkt i närradion (Fullmäktigeprotokoll 2005-11-30). Förklaringen till detta borde vara att detta arrangemang skulle innebära extra kostnader för kommunen eftersom det i övrigt inte sker någon förändring då mötena redan är öppna för allmänheten.¹⁵ Alla idéer för att utveckla demokratin har inte blivit motioner i Älvkarleby, vilket visar att det inte finns en någon given koppling mellan olika lösningar och deras införande utan aktörers handlingar och att aktörerna inte accepterar alla lösningar som för tillfället är populära.

Sammanfattningsvis kan alltså demokratiseringsåtgärder förstås som ett samspel mellan mer eller mindre rationella överväganden som springer ur förändrade förutsättningar för demokratin, förändrade normer för kommunal demokratisk organisation och viljan att identifiera sig med organisationer vilka ses som

¹⁵ Kostnaden för radiosändningarna skulle ha blivit cirka 39 000 kronor.

eftersträvansvärda. Det är dock svårt att avgöra vilken av aspekterna som besitter högst förklaringsvärde.

Valen av just dessa påverkanskanaler är relativt slumpmässiga. Hade andra förslag på påverkanskanaler varit populära och snappats upp av en fullmäktigeledamot kunde dessa troligtvis ha införts, så länge som lösningarna inte är kostsamma för kommunen (jfr Gilljam & Jodal 2006: 209).

Avslutningsvis är det viktigt att betona att detta inte innebär att införandet av de nya påverkanskanalerna inte är positiva för demokratin, enligt analysen ovan är det snarare tvärtom. Inte heller innebär slutsatsen att politikerna är cyniker som ägnar sig åt symbolpolitik, många politiker uttrycker en, som jag uppfattar det, ärlig vilja att förstärka demokratin.

5 Slutsatser

Denna fallstudie har sökt besvara frågan om vilka möjligheter till politiskt deltagande som erbjuds i Älvkarleby, hur dessa möjligheter ser ut och vad som är orsaken till att dessa påverkanskanaler öppnats. Utifrån analysen kan flera intressanta slutsatser dras. En är att mycket av den tidigare forskningen på området får ytterligare stöd. Ett sätt att besvara frågan blir då att möjligheterna till deltagande är desamma som i de flesta andra kommuner: begränsade. Inflytandet som kan fås genom allmänhetens frågestund, medborgarförslag och öppna nämndsmöten regleras av politikerna. Deltagarformerna inympas i den representativa demokratin som har en stark ställning trots att det demokratiideal som politikerna ger uttryck för knappast beskrivas som elitistiskt. Påverkanskanalerna ses som ett sätt att få in nya idéer i syfte att fatta bättre beslut men också att på sikt öka antalet medlemmar i partierna.

Den praktik som präglar kanalerna är i många fall negativt för påverkansbarheten. För att deltagandet ska kunna utvecklas krävs att politikerna i högre uträkning bjuder in till dialog.

Studien identifierar också vardagskontakt med politiker som en viktig och ofta nyttjad möjlighet till påverkan i kommunen, vilket ger en demokratisk fördel till mindre kommuner med hög politikertäthet.

En annan slutsats är att medborgarna bär drag att vardagsmakaren som främst söker påverka det i vardagen eller geografiskt näraliggande. En utmaning för partierna blir att fånga upp dessa medborgares engagemang.

Det är tydligt att de visioner som formulerats för kommunens demokrati inte återfinns i verksamheten. Istället är det enskilda, aktiva politiker, vilka drivs av intresse snarare än politisk ideologi, som presenterar förslag på demokratiseringsåtgärder, vilket är en viktig slutsats som visar vilken avgörande roll enskilda aktörer kan spela.

Orsakerna till varför kommunen valt att utveckla demokratin är både rationella, som svar på en förändrad omvärld, men också en reaktion på förändrade normer för hur en god kommun bör vara och agera. Här visas att verktygs- och symbolperspektivet i praktiken kan vara sammanflätade. Vidare spelar troligtvis kommunens vilja att identifiera sig med mer demokratiska kommuner in.

Vad gäller orsakerna till att just vissa påverkanskanaler öppnas ges ytterligare stöd för teorin att demokratiprojekt plockas som från ett smörgåsbord av lösningar utan egentlig strategi, med tillägget att några förslag är mer eftertraktade än andra på grund av social auktorisering eller för att de uppfattas som moderna.

Utmaningar för kommunernas demokratipolitik blir att finna lösningar som gör det politiska deltagandet möjligt för alla och som tar till vara på medborgarnas tankar. Om syftet med att införa nya påverkanskanaler är att locka fler att delta i

partipolitiken är det vidare nödvändigt att skapa övergångar mellan den vardagliga och den ideologiska politiken.

6 Referenser

6.1 Intervjuer

Bengt Ahlquist, kommunstyrelseledamot (kv), (2007-05-05).

Mona Hansson, ledamot Kultur- och fritidsnämnden (kv), (2007-05-03).

Toni Holm, internkonsult (2007-05-03).

Kenneth Holmström, kommunstyrelseledamot (m), (2007-05-04).

Erik Klippmark, administrativ chef (2007-05-03).

Ann-Cathrin Larsson, kommunfullmäktigeledamot (fp), (2007-05-04).

Torbjörn Löfgren, kommunfullmäktigeledamot (kv), (2007-05-03).

Katarina Lönnberg, reporter Arbetarbladet, (2007-05-10). Telefonintervju.

Sonia Nilsson Ullström, har ställt fråga på allmänhetens frågestund, (2007-05-04).

Anne-Britt Sjödin, har ställt fråga på allmänhetens frågestund, (2007-05-03).

Lars Skytt, kommunalråd tillika kommunstyrelsens ordförande (s), (2007-05-04).

Mikael Öberg, har bland annat lämnat medborgarförslag, (2007-05-03).

Samtliga intervjuade har gett sitt medgivande till att här nämnas vid namn.

6.2 Kommunala dokument

Fullmäktigeprotokoll

1992-04- 08, Älvkarleby kommun.

2003-09-10, Älvkarleby kommun.
2004-09-15, Älvkarleby kommun.
2004-12-14, Älvkarleby kommun.
2005-11-30, Älvkarleby kommun.
2006-05-15, Danderyds kommun.
2006-06-21, Älvkarleby kommun.
2007-02-21, Älvkarleby kommun.

Motioner

1997-04-16, Motion om att utreda förutsättningar för att öppna nämnd- och styrelsemöten för kommunens invånare, (fp).
1999-06-13, ”Motion angående öppna nämndsammanträden” (fp).
2000-11-29, ”Översyn av reglerna för Allmänhetens frågestund” (fp) (m) (mp) (kd) (c).
2003-01-13, ”Motion angående medborgarförslag till kommunfullmäktige” (fp).

Övriga dokument

Mål- och budgetdokument 2007, Älvkarleby kommun.

6.3 Litteratur

- Adman, Per, 2006. ”Patemans teori vid vägs ände? En empirisk prövning av den deltagardemokratiska teorin” s. 162-180 i Esaiasson, Peter - Westholm, Anders (red). *Deltagandets mekanismer. Det politiska engagemangets orsaker och konsekvenser*. Malmö: Liber AB.
- Amná, Erik, 2003. ”Deltagardemokratin - Önskvärd, nödvändig - men möjlig?”, s. 106-124 i Gilljam, Mikael - Jörgen, Hermansson (red). *Demokratis mekanismer*. Malmö: Liber AB.
- Barber, Benjamin, 1984. *Strong Democracy*. University of California Press.
- Bergström, Göran - Boréus, Kristina, 2000. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Berry, Jeffrey M – Portney, Kent E. – Thomson, Ken, 1993. *The Rebirth of Urban Democracy*. University Press of Kansas
- Bogason, Peter, 2000. ”Medborgarnas roll i nya maktsystem”, s. 69-88 i Neergaars, Anders - Stubbergaard, Ylva (red), *Politiskt inflytande*. Lund: Studentlitteratur.
- Bäck, Hanna - Teorell, Jan - Westholm, Anders, 2006. ”Medborgarna och deltagande-paradoxen: Att förklara olika former av deltagande”, s. 50-67 i Esaiasson, Peter - Westholm, Anders (red). *Deltagandets mekanismer. Det politiska engagemangets orsaker och konsekvenser*. Malmö: Liber AB
- Cohen, Michael D - March, James G. - Olsen, Johan P, 1972. ”A Garbage Can Model of Organizational Choice”, *Administrative Science Quarterly*, vol. 17, nr 1, s. 1-25.

- Esaiasson, Peter - Gilljam, Mikael - Oscarsson, Henrik - Wägnerlund, Lena, 2003. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Andra upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Esaiasson, Peter - Westholm, Anders, 2006. "Deltagandet mekanismer", s. 8-28 i Esaiasson, Peter - Westholm, Anders (red). *Deltagandets mekanismer. Det politiska engagemangets orsaker och konsekvenser*. Malmö: Liber AB.
- Gilljam, Mikael - Hermansson, Jörgen, 2003. "Demokratins ideal möter verkligheteten" s. 10-27 i Gilljam, Mikael - Jörgen, Hermansson (red). *Demokratins mekanismer*. Malmö: Liber AB.
- Gilljam, Mikael - Jodal, Ola - Cliffordson, Oskar, 2003. *Demokratiutveckling i svenska kommuner. Del I. En kartläggning av vad som gjorts*. Göteborg: CEFOS.
- Gilljam, Mikael och Jodal, Ola, 2006. "Kommunala demokratiseringsvägar - vägen till en mer vital demokrati?", s. 205-227 i *Demokrati och medborgarskap*. Demokratirådets rapport 1998. Stockholm: SNS Förlag.
- Goul Andersen, Jørgen, 2006. "Udviklingen i den politiske deltagelse i de nordiske lande", s. 29-47 i Esaiasson, Peter - Westholm, Anders (red). *Deltagandets mekanismer. Det politiska engagemangets orsaker och konsekvenser*. Malmö: Liber AB.
- Hall, Patrik - Sjøvik, Kristian - Stubbergaard, Ylva, 2005. *Nätverk söker förankring: Öresundsregionen i ett demokratiperspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Jarl, Maria, 2003, "Deltagardemokraterna och en representativa demokratin", s. 125-140 i Gilljam, Mikael - Jörgen, Hermansson (red). *Demokratins mekanismer*. Malmö: Liber AB.
- Jarl, Maria, 2004. *En skola i demokrati?* Statsvetenskapliga institutionen: Göteborg.
- Johnson, Björn, 2001. "Aktörer, strukturer och sociala konstruktioner". *Statsvetenskaplig tidskrift*, 104:2 sid. 97-114.
- Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur
- March, James G. - Olsen, Johan P, 1984. "The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life". *The American Political Science Review*, s. 734-749.
- Montin, Stig, 1998. *Lokala demokratiexperiment - exempel och analyser*. SOU 1998:155.
- Montin, Stig, 2004. "Vardagens konkreta politik". Rapport till justitiedepartementet
- Nilsson, Tom, 2005. *Till vilken nytta?* Lund: Statsvetenskapliga institutionen
- Oskarsson, Sven, 2006. "Valdeltagandets mekanismer" s. 68-89 i Esaiasson, Peter - Westholm, Anders (red). *Deltagandets mekanismer. Det politiska engagemangets orsaker och konsekvenser*. Malmö: Liber AB.
- Pateman, Carole, 1970. *Participation and democratic theory*. London: Cambridge U. P.

- Petersson, Olof - Hermansson, Jörgen - Micheletti, Michele - Teorell, Jan - Westholm, Anders, 1998. *Demokrati och medborgarskap*. Demokratirådets rapport 1998. Stockholm: SNS Förlag.
- Phillips, Anne, 2000. *Närvarons politik. Den politiska representationen av kön, etnicitet och ras*. Lund: Studentlitteratur.
- Premfors, Rune, 2000. *Den starka demokratin*. Stockholm: Atlas.
- Reinharz, Shulamit, 1992. *Feminist Methods in Social Research*. New York: Oxford University Press.
- Ribbhagen, Christina - Pettersson, Maria, 2003. "Förutsättningar för ett brett medborgerligt deltagande", s. 137-158 i Oscarsson, Henrik (red), 2003. *Demokratitrender*. SOM-rapport 32. SOM-institutet: Göteborg.
- Røvik, Kjell Arne, 2000. *Moderna organisationer*. Malmö: Liber.
- Santesson-Wilson, Peter, 2003. *Studier i symbolpolitik*. Lund: Statsvetenskapliga institutionen
- Sørensen, Eva, 1999. "Medborgarmagt i offentlig virksomhed - det danske eksempel", s. 49-61 i *Demokrati i den offentliga sektorns förändring*. SOU 1999: 40.
- Sztompka, Piotr, 1993. *The sociology of social change*. Oxford: Blackwell.
- Värmlands Folkblad, 1998-01-14, "Nämndernas sammanträden öppna för alla".
- Warren, Mark, 1992. "Democratic Theory and Self-Transformation", *The American Political Science Review* vol. 86, nr 1, s. 8-23.
- Wide, Jessika - Gustafsson, Gunnel, 2001. *Lokal demokrati i förändring. Medborgerliga och kommunala initiativ under nya villkor*. Stockholm: Svenska kommunförbundet
- Widerberg, Karin, 2002. *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Wohlgemuth, Daniel, 2003. "Aktiva medborgare - hur går det med representativiteten?", s. 165-184 i Gilljam, Mikael - Jörgen, Hermansson (red). *Demokratins mekanismer*. Malmö: Liber AB.
- Wohlgemuth, Daniel, 2006. *Den responsiva demokratin?* Acta Universitatis Upsaliensis: Uppsala.
- Young, Iris Marion, 2000. *Inclusion and Democracy*. Oxford: Oxford University Press.

Bilaga 1

Förteckning över inkomna medborgarförslag Älvkarleby kommun

2003

Målning/uppfräschning av omklädningsrum och väggar i Rotskärs sporthall

2004

Försköning av cykelvägen efter Bodaån

Ändrad förläggning av utbildningstiden på Rotskärsskolan

Förändrad skolorganisation

2005

Ny träbro från Rotskär till Brämen

Skapa en park på gräsyta i Skutskär

Framtagande av vimplar för turister

Sätta upp en klocka på brandstationens torn

Kvällsöppet café för ungdomar i Skutskär centrum

2006

Fritidsgårdsverksamhet

Projekt för att få fler högutbildade/höginkomsttagare till kommunen

Ta ner träd och sly för att förbättra utsikten mot Bodaån

Öppnande av biblioteksfilial vid Sörgärdets skola

Staket efter väg 76

Isbanan vid Sörgärdets skola

Ungdomsgård i Skutskär

2007

Kommunal hundrastgård

Internationell feriepraktik för gymnasieelever